

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Humanitaar- ja sotsiaalinete õpetamine põhikoolis õppekava

Virge Vadi

PÕHIKOO LIS ÕPINGUD KATKESTANUD NOORMEESTE HINNANGUD
EDASIÕPPIMISTE VÕIMALUSTELE

bakalaureusetöö

Juhendaja: Mari Karm (PhD)

Läbiv pealkiri: Noormeeste hinnangud põhikoolis õppimisele

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Mari Karm (PhD)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Pille Villems (MA)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2015

Sisukord

Sisukord.....	2
Sissejuhatus	4
1. Teoreetilised lähtekohad.....	5
1.1 Põhikoolist väljalangemise põhjused.....	5
1.2 Madala haridustasemega täiskasvanute võimalused õpingute jätkamiseks.....	7
1.3 Täiskasvanuna põhikooli jätkamist soodustavad asjaolud	7
2. Uurimuse eesmärgid ja metoodika	9
2.1 Uurimuse eesmärgid	9
2.2 Valim	9
2.3 Andmete kogumine.....	10
2.4 Andmete analüüs	12
3. Tulemused	15
3.1 Noormeeste hinnangud oma õpingute katkestamise põhjustele	15
3.1.1. Endast sõltuvad põhjused.....	15
3.1.2. Kooli poolt mõjutavad põhjused	16
3.1.3. Perega seotud põhjused	16
3.1.4. Sõprade poolt mõjutavad põhjused	17
3.1.5. Riigi tasandil mõjutavad põhjused.....	17
3.2 Noormeeste hinnangud põhikooli lõpetamist toetavatele asjaoludele.....	17
3.2.1. Endast sõltuvad lõpetamist soodustavad asjaolud	18
3.2.2. Perekonna poolt toetavad asjaolud.....	18
3.2.3. Kooli poolt toetavad asjaolud	18
3.2.4. Tööandja poolt toetavad tegevused.....	19
4. Arutelu.....	20
4.1 Töö kitsaskohad ja praktiline väärtus	22

Kokkuvõte	23
Summary	24
Tänuõnad	25
Autorsuse kinnitus.....	25
Kasutatud kirjandus.....	26

Lisa 1. Intervjuu küsimustik

Lisa 2. Pea- ja alakategoriate moodustumine

Sissejuhatus

Eestis on isik koolikohustuslik, kui ta on käimasoleva aasta 1. oktoobriks saanud 7-aastaseks, ja koolikohustuslik on ta kuni põhihariduse omandamise või 17-aastaseks saamiseni. Koolikohustust ei loeta täidetuks, kui koolikohustuslik isik ei ole kantud ühegi kooli nimekirja või puudub õppest mõjuva põhjuseta (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2011). Mida rohkem on madala haridustasemega inimesi, seda rohkem eksisteerivad koos vabad töökohad ja töötud (Reinhold, 2014).

Põhikooli ülesanne on luua õpilasele eakohane, turvaline, positiivselt mõjuv ja arendav õppekeskkond, mis toetab tema õpihimu ja õpioskuste, eneserefleksiooni ja kriitilise mõtlemisvõime, teadmiste ja tahteliste omaduste arengut, loovat eneseväljendust ning sotsiaalse ja kultuurilise identiteedi kujunemist (Põhikooli riiklik õppekava, 2014). Õpingud varakult katkestanute seas on oluline roll nappides sotsiaalsetes oskustes. Selleks, et suunata rohkem vähemharitud inimesi õpinguid jätkama, on vaja teada, kuidas luua sobivad võimalused, et tekiks julgus ja motivatsioon edasi õppida (Illeris, 2006). Erinevad uuringud näitavad, et põhikooli lõpuklassis on endiselt suurel hulgal katkestajaid ning see arv on viimase paari aastaga oluliselt tõusnud. Ligi 70% katkestanutest on poisid (Õpingute katkestajad üldhariduses soo, õppekeele, klassi ja õppevormi järgi, 2013-2014). Statistikaameti analüüside põhjal on Eestis üks põhilisi haridusprobleeme poiste suur väljalangevus põhikoolist ning klassikordamine (Leino, 2009). Koolist väljalangevuse takistamisel ei ole võimalik rakendada üht strateegiat, mis aitaks kõikide õpilaste korral, kuivõrd tegemist on erinevate õpilastega, kellel on koolikohustuse mittetäitmiseks erinevad põhjused, tulebki aru saada, millistel põhjustel õpingud katkestatakse ja millised asjaolud soodustavad õpingute jätkamist (Nassar, Rebane, Küttis & Kitsing, 2002).

Uuriija on oma töös noortekeskuses puutunud kokku paljude noormeestega, kes on kooli katkestanud, kuid samas ei oska täpselt põhjendada, millistel põhjustel nad katkestasid õppimise või mida nad sooviksid edasi teha. Põhinedes statistikauuringutele ning uurija enda isiklikule kogemusele on uuringu eesmärgiks välja selgitada, millistel põhjustel noormehed põhikooli katkestavad ning kuidas toetada neid uuesti tasemeharidusse õppima asumisel.

Bakalaureusetöö koosneb neljast osast. Esimeses osas kirjeldatakse teoreetilisi lähtekohti, millistel põhjustel noormehed kooli katkestavad, millised on madala haridustasemega täiskasvanute võimalused tööturul ja millised asjaolud soodustavad uuesti kooli õppima minemist. Töö teises osas kirjeldatakse eesmärke ning metoodikat. Kolmandas osas tuuakse välja töö tulemused ning viimases osas arutletakse saadud tulemuste üle.

1. Teoreetilised lähtekohad

1.1 Põhikoolist väljalangemise põhjused

Koolist väljalangemist põhjustab tavaliselt mitmete tegurite koosmõju, mis võivad lähtuda nii õpilasest endast kui ka tema kodusest olukorrast (Hammond, Linton, Smink & Drew, 2007). Nende põhjuste tundmine annab võimaluse koolist väljalangemist ennetada ja tegeleda madala haridustaseme vähendamisega noorte seas (Naarits, 2011).

Väljalangemist ennustavate riskitegurite jaotus varasemate uurimuste põhjal (Hammond *et al.*, 2007; Naarits, 2011; Nassar *et al.*, 2002):

- Õpilase endaga seonduvad riskitegurid
- Kodu ja perega seonduvad riskitegurid
- Sõprade ja eakaaslastega seonduvad riskitegurid
- Kooliga seonduvad riskitegurid

Põhikoolis on lastel vaja stabiilseid suhteid. Lapsed tunnevad lähedust sügavamalt ja lähisuhte kaotus võib mõjuda neile halvavalt. Suurem osa põhikoolilastest tunneb, et nad vajavad toimetulekuks lähisuhteid, kuid sama tunne tekitab neis segadust, kui nad püüavad saada täiskasvanutest sõltumatuteks (Gurian & Ballew, 2003). Isa rolli poja elus peetakse väga oluliseks, välja on toodud, et isa surm mõjub hullemalt nendele lastele, kellel suhted isaga juba enne tema kaotust olid halvad (Leino, 2005). Nimekas soome psühhiaater ja kirjanik Ben Furman (2010) rõhutab, et lapsel on kasvamiseks vaja vähemalt ühte sooja püsisuhet mõne täiskasvanuga. See ei pea tingimata lihane lapsevanem olema – piisab inimesest, keda usaldada (Leino, 2005).

Teismelistele on põhikoolis kord väga oluline. Õpilased, eriti poisid, on lärmakad ja neil on raskusi vaikselt paigal istumisega. Sellele lisanduvad individuaalsed probleemid. Lapsed, kellel on kodus probleeme, elavad neid tihti koolis välja (näiteks otsides tähelepanu või rüseledes); paljude tähelepanuvõime on puudulik, kuna kodus saab vähe magada või süüa (Gurian & Ballew, 2003). Margus (2007), seletab, et tihti on lapse kooliprobleemide taga ebastabiilsed peresuhted, vanemate napid sotsiaalsed oskused ning nende vähene osalus lapse koolielus.

Meil tuleb mõista, kui palju toetust probleemse käitumisega laps vajab, et ennast parandada (Gurian & Ballew, 2003). Reeglite kehtestamine ja nende täitmise kontroll vajab

energiat. Palju lihtsam oleks lasta lapsel teha, mida ta ise tahab. Enamikul juhtudel tajub laps seda ükskõiksusena, mida see tegelikult ka on. Kui vanemad ei kehtesta piire ega tee reegleid, hakkab laps täiskasvanute kannatuse piire proovile panema (Leino, 2005).

Noortele on selles eas oluline meeldida eakaaslastele. Poisid provotseerivad ning katsetavad piire, kasutades selleks vajadusel ka sõimusõnu. Nende sõprus saab tihti alguse ühisest reeglitelõhkumisest (Leino, 2009). Kui õpetaja kritiseerib või karistab noorukit tolle eakaaslaste ees, siis tekitab ta sellega endale üksnes ebameeldivusi. Solvunud nooruki eesmärk on taastada oma positsioon eakaaslaste ees, domineerides õpetaja üle või hakates talle vastu, sest õpetaja on reetnud õpilase austuse ja sõbrasuhte (Gurian & Ballew, 2003). Enesehinnangu päästmiseks ja kaitsmiseks on mitu teed. Näiteks läbikukkumise vältimine, mis alati aga ei õnnestu. Kindlam variant on hoolitseda mulje eest, mis ebaõnnestumisega kaasneb. Võimalusi on mitmeid: ülesannete täitmisega venitamine, sihiteadlik pingutusest loobumine ehk akadeemilise tegevuse eiramine, õppimisse pealiskaudselt suhtuva mulje jätmine (saavutused tuleksid nagu iseenesest, st loomulikult intelligentsist), kaaslasi häiriv käitumine (korrarikkumine). Meessoos esindajad on aktiivsemad enesehinnangu kaitsjad, sh ebaadekvaatsete vahenditega (Leino, 2005). Kuna enesekaitsestrateegiad on olulised, peaksid õpetajad oma töövõtteid hoolikalt planeerima. Poistel on tähtis saavutada klassi hierarhias kõrgem positsioon, vastasel juhul tajutakse end marginaalsena (Meyenn & Parker, 2001). Poisid on õppimisel aktiivsed, orienteeritud kehalisele liikumisele ja stimuleerivad ise oma ruumilisi võimeid, mille miinuseks on aga see, et poisid võtavad õppimise ajal ära ka teiste ruumi. Õpetajad saavad abistada poisse õppimisel, kui nad on teadlikud poiste normaalsest energiast ja lubavad neil liikuda (mõistlikul määral togimine ja möllamine vahetunni ajal) ning suunavad poiste energia õppetööle ja iseloomu väljakujundamisele (Gurian & Ballew, 2003). Gurian ja Ballew (2003) toovad välja, et poisid ongi valjuhäälsamad, füüsiliselt agressiivsemad, võistlusjanulisemad ja vajavad tunnis rohkem tähelepanu.

Poisid kuulevad üldiselt vestlustest vähem detailset infot ning poistel hakkab klassiruumis kergemini igav. See omakorda mõjutab oluliselt õppimist. Kui lapsel hakkab igav, jätab ta õppimise pooleli ja segab kogu klassi, mille tulemusel nimetatakse teda käitumisprobleemidega lapseks (Ballew & Gurian, 2003). Poiste keha toodab stressis rohkem adrenaliini, mistõttu muutuvad nad väga võistluslikuks või lausa vägivaldseks (Sax, 2006). Sax (2006) arvab, et need bioloogilised erinevused aitavad põhjendada, miks õppimine ning käitumine on lastel koolis erinev ja kohati vastandlik.

Hammond *et al.* (2007) rõhutavad oma uuringus ka tõsiasi, et koolist väljalangemine on pikaajaline protsess, mis mõningatel juhtudel saab alguse juba enne koolieani jõudmist. Uuringus on välja toodud, et kuigi õpilase endaga ning perega seotud riskifaktoritel on oluline roll koolist väljalangemise ennustamisel, siis ükski uuring ei näita, et mõni nendest faktoritest üksinda esinedes tõstaks oluliselt ohtu koolis püsimisele.

1.2 Madala haridustasemega täiskasvanute võimalused õpingute jätkamiseks

Madalama haridusega täiskasvanud osalevad kõikides eluetappides õppimise protsessis vähesemal määral kui need, kellel on juba haridus, kuid soovivad end siiski vabatahtlikult täiendada (Illeris, 2006). Illeris (2006) on uuringute põhjal öelnud, et varakult kooli katkestanud õpilased on suurema tõenäosusega tulevikus ebakindlates tööoludes. Kuigi olemasolev tööealine elanikkond on peamiseks ressursiks, mida kasutada töökäte vähesuse probleemi lahendamisel (nende kvalifikatsiooni või haridustaseme tõstmise, täiendus- või ümberõppe kaudu), seisab Eesti silmitsi olukorraga, kus inimestel puudub motivatsioon, huvi ja/või võimalused tasemeõppes või koolituses osaleda. Täiskasvanute osalemine elukestvas õppes on Eestis jätkuvalt väga madal – 2013. aastal vaid 12.6% (võrdluseks Taanis 32.4% ja Soomes 24.9%) (Praxise teemapaber töökäte puudusest. Valimised 2015.). Madalama haridusega täiskasvanud jõuavad pigem elukestvasse õppesse, kuna neid motiveerivad välised tegurid. Nendeks võivad olla uus töö, parem palk, uute inimestega kohtumine jm (Daehlen & Ure, 2009). Täiskasvanud võtavad nii palju vastutust, kui nad vajalikuks peavad ja ei ole huvitatud enda jaoks ebahuvitavate teemade õppimisest (Illeris, 2006). Sage on olukord, kus madalama haridusega täiskasvanud teavad, et nende ebastabiilne positsioon tööturul ning madal palk on tingitud madalast haridustasemest, kuid sellegipoolest on nad uuesti õppima minemise suhtes vastumeelselt meelestatud (Daehlen & Ure, 2009). Madalam haridustase tähendab kehvemaid võimalusi tööturul. Seega, mida rohkem on madala haridustasemega inimesi, seda rohkem eksisteerivad koos vabad töökohad ja töötud (Reinhold, 2014).

1.3 Täiskasvanuna põhikooli jätkamist soodustavad asjaolud

Indiviidi tasandil on üheks peamiseks küsimuseks õppurite motivatsioon, täpsemalt kuidas motiveerida täiskasvanuid pärast pikka katkestust haridusteel, kooli tagasi pöörduma. Õppijate motivatsioon tuleneb õppuri võimalustest ja sellest, kuidas ta neid võimalusi näeb. Varasemad uurimused on toonud välja mõned tegurid, mis mõjutavad kooli tagasipöördumise otsust ja ka edukat õpingute lõpetamist (Räis, Kallaste, Kaska, Järve & Anspal, 2014).

Uuringus (Räis *et al.*, 2014) kaardistati ka õpimotivatsiooni ja -takistusi. 80% tasemeõppes osalevatest täiskasvanutest nimetas peamise kooli naasmise põhjusena ameti õppimist ja/või tunnistuse saamist. Umbes pooled vastanutest tõid oluliste põhjustena välja igapäevaeluks vajalike oskuste õppimist ja isiklikult huvitavatel teemadel teadmiste täiendamist. Need täiskasvanud, kes osalesid täiendkoolitustel, nimetasid 30 kõige olulisema õpingutes osalemise põhjusena tööga seotud põhjuseid (näiteks karjäärivõimaluste parandamine, tööandja nõudmised).

Motivatsiooniprobleemide käes vaevlevaist õpilastest 70-80% on poisid. Õpetajad on pidanud motivatsiooniprobleemide lahendamiseks välja töötama meeste ajuehitusele sobivaid lahendusi, näiteks innustatakse vähemotiveeritud õpilast tegema midagi teatud aja jooksul (näiteks "vaatame, kas suudad need kolm matemaatikaülesannet lahendada ära kahe minuti jooksul") (Gurian & Ballew, 2003). Täiskasvanud on väga vastuvõtlikud õpetamise kvaliteedile ja parem juhendamine motiveerib neid märkimisväärselt enam. Seda on võimalik saavutada läbi aktiivsete õppemeetodite, õpitava materjali ja igapäevaelu seostamise ja õppurite aktiivse kaasamise. Täiskasvanud reageerivad tugevalt ka tagasisidele, mis võimaldab täiskasvanul oma õpinguid paremini juhtida ja suurendab kontrolli ning edasijõudmise tunnet (Järve, Räis & Seppo, 2012). Uuringud on näidanud, et vähemharitud õpilased on rohkem motiveeritud välistest teguritest kui teised õppijad. Kooli minnakse näiteks, et saada uus töökoht või mõningaid toetusi, samuti seetõttu, et sotsialiseeruda ning anda oma panus ühiskonda (Daehlen & Ure, 2008). Põhiharidust ja üldkeskharidust on täiskasvanutel võimalik omandada täiskasvanute gümnaasiumides ning üldhariduskoolide juures avatud õhtustes või kaugõppe osakondades. Inimesele, kes on 17-aastane või vanem, kes ei ole seni põhiharidust omandanud ja kelle elukoht asub selles vallas või linnas, peab vald või linn tagama võimalused põhihariduse omandamiseks mittestatsionaarses õppes. Põhi- ja keskhariduse omandamine on riigi- ja munitsipaalkoolides tasuta (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2011). Samuti on nende jaoks oluline sotsiaalne tugi, et hoida eesmärk silme ees ja mitte anda alla esimeste raskuste tekkides (Illeris, 2006). Kohati võib tunduda, et pere ning laste saamine on hariduse jätkamisel takistuseks, kuid uuringud näitavad vastupidist. Täiskasvanud õppijad, kes elavad koos partneriga ning planeerivad perekonda, tulevad suurema tõenäosusega jälle õppima (Gower, 1997).

Tänane regulatsioon võimaldab koolidele ja õpetajatele üsna palju vabadust õpingute paindlikuks korraldamiseks. Koolide esindajad nõustusid, et veel suurema paindlikkuse toomist õppekorraldusse oleks raske ette kujutada, sest juba täna on kõik võimalused

õppuritele vastutulemiseks olemas. Näiteks kontakttundide ja individuaalse töö osakaalu on võimalik varieerida. Seda kasutatakse sagedamini täiskasvanute gümnaasiumides ja vähe kutsekoolides, kus tekib raskusi erialaste ja üldainete mahutamisel vähematele õppepäevadele (Räis *et al.*, 2014). Samuti tuuakse uuringus välja (Räis *et al.*, 2014), et takistused kooli naasmiseks ei ole koolist tulenevad, siiski mõtleks kooli minekule väike hulk inimesi, kui kool võtaks nendega ühendust ja julgustaks uuesti õpinguid alustama. Olulisem takistus kooli mitte minekuks, on üldisem suhtumine, seega tuleks alustada pigem meetmetega, mis oleksid suunatud selle muutmisele.

Tasemeõppes õppijatel on seadusest tulenevalt õigus õppepuhkusele 30 kalendripäeva aastas. Tööandja maksab 20-l päeval õppijale puhkusetasu keskmise töötasu järgi. Kooli lõpetamiseks on võimalik võtta 15 päeva täiendavat puhkust. Seega on tööandjatel kohustus võimaldada täiskasvanutel osaleda elukestvas õppes (Täiskasvanute koolituse seadus, 2014).

2. Uurimuse eesmärgid ja metoodika

2.1 Uurimuse eesmärgid

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas noormehed põhjendavad põhikooli katkestamist ning millised asjaolud nende hinnangul soodustavad ja toetavad põhikooli lõpetamist hilisemas eas.

Eesmärkide täitmiseks kasutati antud uurimustöös kvalitatiivset uurimisviisi, mis võimaldab näha maailma intervjueeritava vaatenurgast ning seda analüüsida (Babbie, 2007). Uurimuse eesmärgist lähtuvalt püstitati järgmised uurimisküsimused:

- Millistel põhjustel noormeeste õpingud katkesid?
- Millised asjaolud noormeeste hinnangul soodustavad põhikooli lõpetamist?

2.2 Valim

Bakalaureusetöös kasutati eesmärgipärast valimit (Babbie, 2007). Eesmärgipärase valimi kasutamine uurimuses oli õigustatud, kuna uurimuses osalejad valiti lähtuvalt uurimuse kontekstist ning varem kindlaks määratud kriteeriumite põhjal (Laherand, 2008). Valimi valiku kriteeriumiteks olid: a) sugu b) pärast põhikooli katkestamist läinud uuesti täiskasvanuna kooli ning põhikool intervjuu hetkel lõpetatud.

Esmalt otsustati, millistele kriteeriumitele uurimuses osalejad pidid vastama: 1. poisid, kes katkestasid põhikooli ja 2. poisid, kes täiskasvanueas läksid uuesti kooli ning lõpetasid põhikooli. Seejärel kontakteeruti ühe teadaoleva noormehega, kes vastas ettemääratud

kriteeriumitele ning paluti tema nõusolekut osaleda uurimustöös. Sellist uurimuses osalejate leidmise viisi, kus uurija kontakteerub tutvuringkonnas sobivate inimestega, nimetatakse mugavusvalimiks (Babbie, 2007). Intervjuu lõppedes küsiti intervjuueeritavalt soovitusi, kellega võiks veel kontakteeruda, kuid kuna tema oli oma klassis ainus noormees, kes põhikooli lõpetas, siis tema kaudu ühtegi uurimuses osalejat juurde ei tulnud. Järgnevalt kontakteeruti Tartu linnas ja Tartu maakonnas olevate koolidega, mis pakuvad täiskasvanutele võimalust poolelijäänud kooliteed jätkata ning paluti infot neile teadaolevate noormeeste kohta, kes vastaksid samuti uurimuse kriteeriumitele. Kooli personalilt saadi noormeeste kontaktid, kes vastasid uurimuse kriteeriumitele ning kes olid nõus uurimuses osalema. Seejärel helistati uurimuses osalejatele ning tutvustati lühidalt uurimuse eesmärgi ning uurimisküsimusi ning pärast nende nõusolekut uurimuses osalemiseks, lepiti kokku mõlemale osapoolale sobiv intervjuu aeg. Intervjuud toimusid Tähe noorteklubis. Intervjuueeritavate andmed on välja toodud tabelis 1.

Tabel 1. *Intervjuueeritavate andmed*

Pseudonüüm	Vanus	Õppimise vahepealne aeg	Haridustase praegu
Kert	31	12 aastat	põhiharidus
Siim	33	12 aastat	põhiharidus
Mart	32	6 aastat	keskharidus omandamisel
Ants	25	1 aasta	keskharidus omandamisel
Peep	30	3 aastat	keskharidus omandamisel

2.3 Andmete kogumine

Andmete kogumiseks kasutati poolstruktureeritud intervjuud, et ülesehitus oleks uurimuses osalejale piisavalt selge ning suunav, kuid samas jääb talle vabadus küsida täiendavaid küsimusi (Laherand, 2008). Kvalitatiivses uurimuses andmete kogumiseks intervjuud kasutada on efektiivne, kuna intervjuude transkriptsioonid on piisavalt pikad, et mõista kogu konteksti ning piisavalt lühikesed, et jutt ei hakkaks laiali valguma ja oleks fokuseeritud (Granehem & Lundman, 2004). Intervjuu küsimuste koostamisel kasutati varasemaid uurimusi (Haaristo, 2015; Leilop, 2013; Nassar *et al*, 2002) ja toetuti Eestis kehtivatele seadusaktidele (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2011). Küsimuste aluseks oli lisaks varasematele uurimustele ja seadusaktidele ka uurimuse eesmärk.

Uurimuse valiidsuse tõstmiseks viidi esimene intervjuu läbi pilootintervjuuna, mille eesmärgiks oli täiendada intervjuu küsimusi, kontrollida küsimuste arusaadavust ning

intervjuu ülesehituse toimimist. Kõigepealt võeti ühendust noormehega, kes vastas kõikidele paikapandud kriteeriumitele ning paluti nõusolekut uurimuses osalemiseks. Seejärel tutvustati talle lühidalt uurimuse eesmärki ning lepiti kokku intervjuu toimumiseks mõlemale sobiv aeg ja koht.

Pilootintervjuu järgselt muudeti intervjuu ülesehituse järjekorda (algselt küsiti esmajärjekorras intervjuueeritavalt põhikooli kohta, mille ta lõpetas, et tekiks intervjuueeritavaga usaldussuhe ning alles seejärel tulid küsimused kooli katkestamise kohta, kuid selline intervjuu ülesehitus tekitas segadust ja tulevastest intervjuudest küsiti uurimuses osalejate koolide kohta nendes õppimise kronoloogilises järjekorras). Lisaks täpsustati mõnda intervjuu küsimust, et muuta neid intervjuueeritavate jaoks paremini mõistetavaks.

Pilootintervjuu vastas kõikidele uurija poolt määratud kriteeriumitele ning kaasati samuti andmeanalüüsi.

Intervjuu küsimuste kava koosnes mõnest sissejuhatavast küsimusest ja neljast teemaplokist:

Esimeses teemaplokis paluti intervjuueeritaval kirjeldada kooli, kus ta õppis enne põhikooli katkestamist. Paluti rääkida kooli suurusest, eakaaslastest, õppimisharjumustest ning suhetest kodus ja perega. Teises teemaplokis olid küsimused aja kohta, mil intervjuueeritav oli kooli katkestanud, kuid polnud veel uuesti õppima asunud. Kolmandas teemaplokis keskenduti koolile, kus intervjuueeritav lõpetas põhikooli. Neljas teemaplokk keskendus noormeeste tulevikuplaanidele, küsimused olid suunatud veel edasiõppimise plaanidele ning ideedele, kuidas nemad oma kogemuse põhjal näevad, et oleks võimalik tulevikus pakkuda paremaid võimalusi, et täiskasvanud saaksid pöörduda kooli ja omandada põhihariduse. Intervjuu küsimuste kava on esitatud lisa 1.

Seejärel viidi läbi neli poolstruktureeritud intervjuud noormeestega, kes noorena põhikooli katkestasid ning hiljem uues koolis lõpetasid. Intervjuu toimumise ajad lepiti eelnevalt kokku ning kõik intervjuud toimusid Tähe noorteklubi ruumides. Kohtumise alguses paluti luba intervjuu salvestada ning selgitati salvestamise vajalikkust. Kõik intervjuueeritavad andsid loa intervjuu salvestamiseks. Uurija tegi intervjuu käigus märkmeid intervjuu kavale. Intervjuueeritavatele kinnitati, et uurimuses osalejatele tagatakse anonüümsus ning andmeid ei avaldata kolmandatele isikutele. Intervjuud salvestati mobiiltelefoni diktofoni rakenduse abil ning saadud salvestised transkribeeriti kasutades programmi *Voicewalker*, mis esitab helifaili transkribeerimiseks samm-sammult ning võimaldab muuta esitamise kiirust. Selline

transkribeerimise viis annab uurijale aega transkriptsiooni täpseks ümber kirjutamiseks ja vajadusel saab sama kohta mängida mitu korda, et kirjutada andmeanalüüsiks võimalikult detailsed andmefailid. Intervjuu kestis keskmiselt 40 minutit, sealjuures kõige pikem intervjuu oli 62 minutit ja kõige lühem intervjuu kestis 21 minutit.

Intervjuu lõpus küsiti intervjuueeritavatel vajalikke täpsustavaid taustaandmeid nagu intervjuueeritava vanus, õpingute vahele jääv täpne arv aastates, praegune haridustase. Samuti küsiti, kas nad soovivad tutvuda uurimustööga, kui see on valmis. Viiest intervjuueeritavast kolm palusid võtta kirja teel ühendust, et nad saaksid uurimustööga tutvuda ning seda lugeda pärast uurimustöö avalikustamist. Intervjuud viidi läbi perioodil märts 2015-aprill 2015.

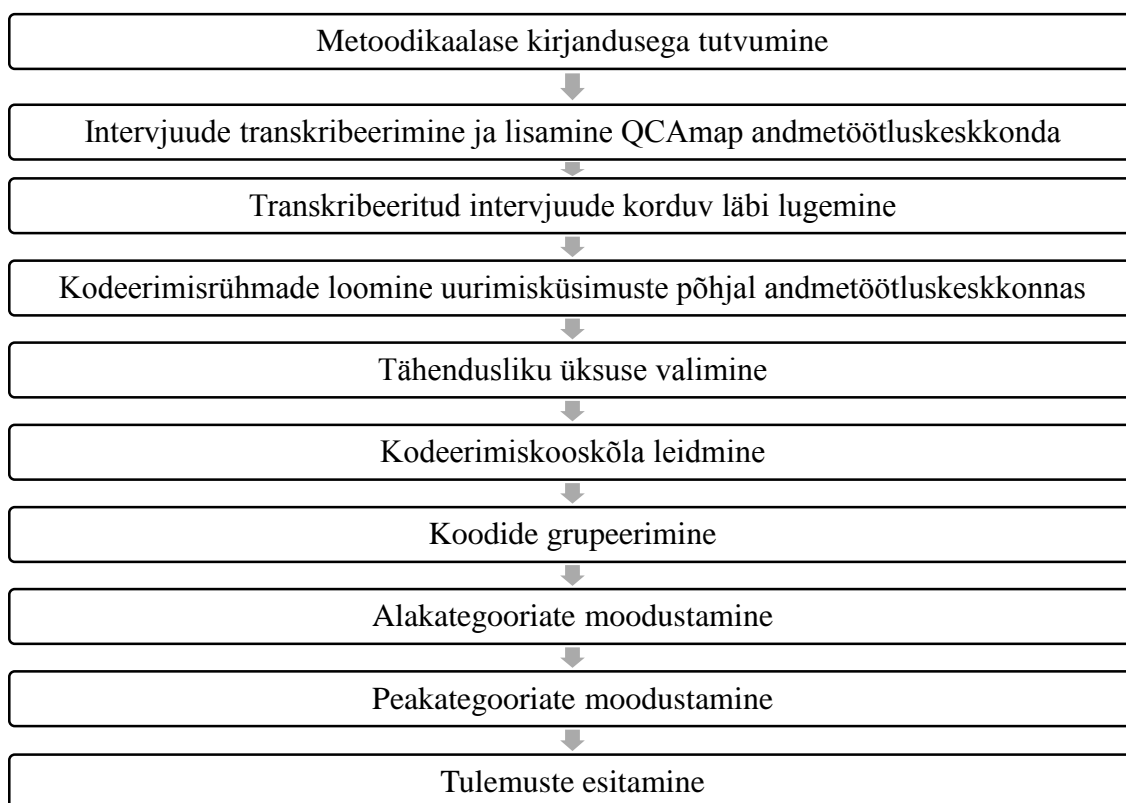
Intervjuude ajal oli intervjuueeritavatele antud piisavalt aega, et vastused rahulikult läbi mõelda ning uurija esitas täpsustavaid küsimusi.

2.4 Andmete analüüs

Andmete analüüsimiseks valiti kvalitatiivne induktiivne sisuanalüüs, mis võimaldab keskenduda teksti sisulisele tähendusele ja sobib väga hästi teksti koondamiseks (Laherand, 2008).

Andmeid analüüsiti andmetötluskeskkonnas QCMap, kuna nimetatud tarkvara võimaldab hallata korraga suuremates kogustes kvalitatiivseid andmeid (Mayring, 2014).

Kõigepealt sisestati QCMap andmetötluskeskkonda kaks uurimusküsimust. Seejärel salvestati intervjuude transkriptsioonid .txt vormingusse ning laeti andmeanalüüsi keskkonda, mis laseb mõlema uurimisküsimuse juures märkida uuesti andmetele tähenduslikke üksuseid. Niimoodi tekkis andmeanalüüsi keskkonda kaks kodeerimisrühma (põhjused, miks nooremehed põhikooli pooleli jätsid ning noormeeste hinnangud, millised tingimused motiveerivad hiljem põhikooli lõpetama). QCMap on andmete analüüsimiseks sobiv programm, kuna andmetötluseks mõeldud tekst jookseb järjest ja võimaldab seetõttu mugavalt uurijal sisestatud teksti korduvalt lugeda ning sellest tähenduslikke üksuseid valida (Graneheim & Lundham, 2004). Andmeanalüüsi protsess on etappide kaupa kirjeldatud joonisel 1.

Joonis 1. *Andmeanalüüsi protsess*

Andmetötluskeskkonnas alustati kõigepealt andmete korduva läbilugemisega, et mõista kogu teksti sisu ning konteksti võimalikult täpselt. Seejärel hakkasid tekkima korduvad mõtted ning tekstist hakati järgemööda märgistama tähenduslikke üksusi võimalikult täpsete ning arusaadavate koodide nimedega (Elo & Kyngäs, 2008). Iga kood sai endale unikaalse tähise. Koodid, mis märgistasid põhikooli katkestamise põhjuseid, märgiti keskkonnas tähisega B ja koodid, mis tähistasid põhikooli jätkamist soodustavaid põhjuseid, märgiti keskkonnas tähisega C, lisaks tähele kuulub sinna juurde ka järjekorranumber koodide esinemisest lähtuvalt.

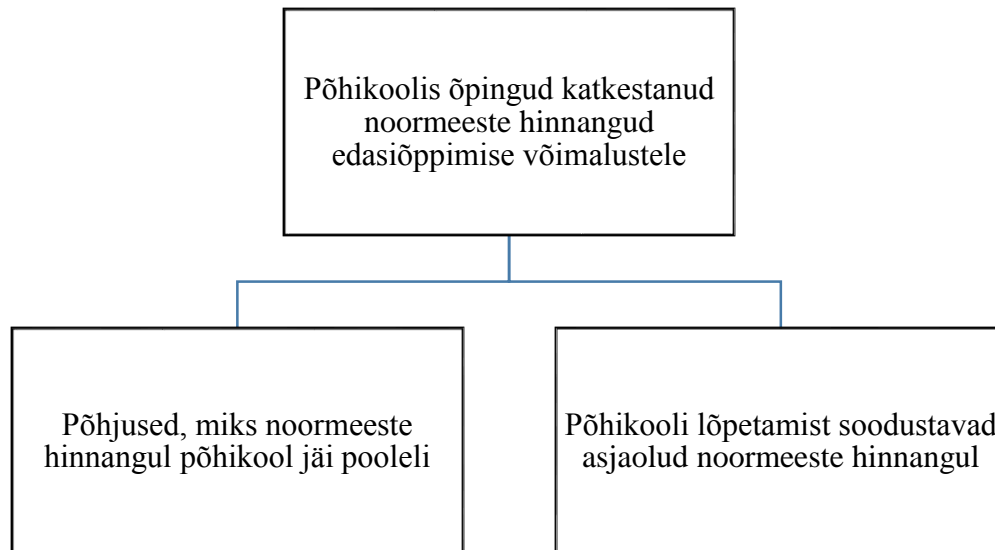
Andmeanalüüsi protsessi kaasati kaaskodeerija, kes kodeeris ühe intervjuu ning kellega koos vaadati koodide kattuvust ning sõnastati mõned koodid selgemalt. Kaaskodeerija kasutamine aitab tõsta uurimuse usaldusväärsust.

Pärast esialgset kodeerimiskooskõla leidmist jaotati koodid andmetötlusprogrammis QCAmaps alakategoriatesse nende sarnase sisu järgi ning neile anti sisuga vastavuses olev nimetus. Koodidest alakategoriate moodustumine on toodud välja tabelis 2.

Tabel 2. Koodidest alakategoriate moodustamine

Märgitud koodid	Tekkinud alakategooria
probleemid isa uue perega lähedase surm puudus tugiisik vanemad ei teadnud olukorrast koolis suur perekond	perega seotud põhjused

Kokku moodustati üheksa alakategooriat, mis omakorda jagunesid sisu järgi kahte peakategooriasse. Esimene peakategooria noormeeste õpingute katkestamise põhjused ja teine peakategooria noormeeste õpingute jätkamist soodustavad asjaolud. Peakategooriad on välja toodud joonisel 2.

Joonis 2. Peakategooriate jaotus

Pea- ja alakategoriate täpne moodustumine ning jaotus on esitatud lisa 2.

Uurimustöö tulemused esitatakse induktiivse sisuanalüüsi käigus lähtuvalt peakategooriatest. Tulemuste ilmestamiseks kasutatakse intervjuude tsitaate, mida on kohendatud vähesel määral, et vältida korduseid ja lugejal oleks lihtsam mõttest aru saada ning mis on esitatud antud töös kaldkirjas. Tsitaatide valimisel arvestatakse uurimuses osalejate konfidentsiaalsusega ning välditakse tsitaate, mille kaudu on võimalik intervjueeritavaid tuvastada.

3. Tulemused

3.1 Noormeeste hinnangud oma õpingute katkestamise põhjustele

Noormeeste hinnangud oma õpingute katkestamise põhjustele jagunesid intervjuude põhjal viide alakategooriasse: (1) endast sõltuvad põhjused, (2) perega seotud põhjused, (3) sõprade poolt mõjutavad põhjused, (4) kooli poolt mõjutavad põhjused ja (5) riigi tasandil mõjutavad põhjused. Järgnevalt esitan tulemused alakategooriate kaupa koos alakategooriate sisu ning tekstinäidetega transkriptsioonidest, mis on toodud kaldkirjas.

3.1.1. Endast sõltuvad põhjused

Uurimuses osalenud noormehed tõid kõige enam välja asjaolusid, mida oleks saanud muuta koos enda suhtumise muutmise või prioriteetide ümberhindamisega. Kõige enam eristusid intervjuude käigus põhjustena sage puudumine, õppimise langus ning vähene huvi kooli vastu. Kolmel korral tõid uurimuses osalejad ise välja, et need asjaolud olid omavahel seoses. Kõigepealt puuduti, kas muude huvide tõttu või tervislikel põhjustel, mis omakorda tõi kaasa õppimise languse ja võttis ära soovi kooli minna, kuna neil tekkis tunne, et nad ei saa hakkama ja neid ei taheta.

Kõik uurimuses osalenud noormehed tõid välja, et neil oli põhikooli ajal **palju puudumisi**, mis omakorda põhjustas õppimise languse ja kehvad hinded.

Põhjuseks oligi pidev puudumine ja ee, halb õppeedukus. Kooliskäimine oli kaootiline, ehk et juhtus päris tihti, et ei jõudnudki kooli. (Peep)

Ühel juhul toodi välja, et puudumised olid tingitud õnnetuse tagajärjest.

Põhikoolis pärast õnnetust puudusin kusagil kuu aega. Jh, kuu vist olin rajalt maas. Muidu mulle meeldis koolis käia, kuid siis jäid jah lüngad sisse ja mind visati niimoodi koolist välja, sest ma ei suutnud enam hakkama saada. (Mart)

Kõik uurimuses osalejad **tõid välja seose puudumiste ning õpiedukuse vahel**. Mida vähem nad koolis käisid, seda vähem nad koolis õppeainetest aru said ja seda enam vähenes neil soov kooli minna ning tundides kaasa teha.

No hinded olid nii halvad, et polnud enam mõtet. Puudusin ja ei osanud ja lõpuks ei läinudki. Tegelikult mul olid seal sõbrad ja ma olin kurb, et kõik nii läks...samas olin pahane kõigi peale ja ma lihtsalt tahtsin kodust ära ja niimoodi oli lihtsam. (Siim)

Põhjustena nimetati veel alkoholi tarbimist, teisi huvisid, sh pättuste tegemist, üksindustunnet, tähelepanuvajadust. Samuti toodi ühel korral välja arvutisõltuvus, mille tõttu uurimuses osaleja ei soovinud kodust lahkuda.

Olulise tähelepanekuna märkisid uurimuses osalejad, et neile tundus, et koolis neid ei tahetud. Nad ei saanud aru, et õpetajad oleks soovinud nende lõpetamist, mõnel juhul isegi öeldi, et neile tundus, et kool tahtiski neist lahti saada ning ükskõik, millisel määral pingutamine ei oleks nagunii mitte midagi muutnud.

Kool suutis niipalju nagu seda indu juurde anda mulle, et ma lihtsalt ühel hetkel tulin ise ära, enne kui nad jõudsid mind sealt välja visata. (Kert)

Selgus, et kõikidel uurimuses osalejatel oli ebameeldivaid suhteid kooli personaliga, enne kui neid kooli nimekirjast lõplikult välja arvati.

3.1.2. Kooli poolt mõjutavad põhjused

Meenutades kui palju kool aitas kaasa nende õigeaegsele lõpetamisele, oli tihti vastus, et kool ei toetanud õpilase lõpetamist õigel ajal. Täpsustavate küsimuste esitamise korral tõid intervjuudes osalejad välja põhjustena ebasõbralikud õpetajad, tülid kooli personaliga, kehvad suhted õpetajatega ning järeldamistundide puudumise osades ainetes.

Kool ei aidanud kaasa sellele, et lõpetaksin õigel ajal. Seal oli lihtsalt nagu õppealajuhataja selline, et talle ei meeldinud teatud inimesed. Tema tahtis meist lahti saada, sest me segasime nõ tema seda rahu, umbes nii ta seda kujutas. (Ants)

Toodi välja, et isegi kui oleks olnud veel võimalus hindeid parandada, tundus neile, et õpetajad tahaksid näha neid lihtsalt alla andmas ja lahkumas.

3.1.3. Perega seotud põhjused

Oluliste kooli katkestamise asjaoludena tõid intervjuueeritavad välja segaseid suhteid ja probleeme kodus. Üks uurimuses osaleja hindas kooli katkestamise põhjuseks väga tugevalt erinevaid pereprobleeme, millele hiljem lisandus veel mitu lähedase inimese surma. Teised uurimuses osalejad tõid välja koduseid pingeid, vanemate liigset sundimist õppetöoga tegeleda, suurt perekonda ja sellega seoses rahaprobleeme ning üksildustunnet, et ei olnud kedagi, kellega rääkida ja oma muresid arutada.

Sellel ajal olid mul kõige suuremad probleemid kodus. Alguses läksid mu vanemad lahku ja isa kolis elama uue naiselega, kellega saadi uued lapsed. See naine hakkas mind ähvardama, et kui ma isaga liiga palju suhtlen, siis ta keelab meil üldse kokku saada. (Siim)

Erinevate probleemide ja tülide kirjeldustest tuleb välja, et noormehed olid kodus olukorras, mis tekitas pingeid ja nad tundsid, et neil ei ole kellegagi neid asju läbi arutada.

3.1.4. Sõprade poolt mõjutavad põhjused

Kirjeldades oma suhteid eakaaslastega koolis, tõid uurimuses osalejad välja sõpradega erinevate vempude tegemise, mida koolis ei aksepteeritud ning halvad sõbrad. Rääkides oma sõprade kooliskäimise harjumustest, selgus, et mitmel olid ka sõbrad sarnaselt nendele koolist väljalangemisele lähedal või koolitee pooleli jätnud.

Ma oleksin endale pidanud paremad inimesed ümber vaatama, sest tegelikult oli kohe algusest peale näha, et ega nendega suhtlemine kuskile midagi heasse kohta ei vii. (Peep)

Intervjueeritavad pidasid oluliseks oma kohta sõprade ringis ja neid huvitas, mida sõbrad nendest arvavad. Mõnikord nad oleksid hea meelega ise koolitundidesse jäänud, kuid kuna sõbrad korduvalt kutsusid, siis otsustati siiski koos koolist mujale minna.

3.1.5. Riigi tasandil mõjutavad põhjused

Lisaks tõid uurimuses osalejad kahel korral kooli katkestamise põhjusena välja riigi tasandil oluliselt mõjutavad põhjused, mida nemad ei oleks saanud muuta. Ühel korral oli tegemist koolikohustusliku ea lõppemisega ja teisel korral lihtsustatud õppekavalt üleminekuga tavakooli, et saada kätte ka tavaline põhiharidus ning eriala.

Kool jäi pooleli, sest vanus tuli peale, kui oled juba 17, siis pole enam kool kohustuslik. Ja siis kuna õppeedukus ja puudumisi oli piisavalt palju, et mitte nagu koolis edasi hoida, siis nii ta läkski. (Kert)

Ilmnes, et lihtsustatud õppekavalt jätkata eriala õpingutega oli liiga keeruline, mistõttu nooruk jättis kooli esimese hooga pooleli ning langes masendusse. Hiljem intervjueeritav siiski suutis end koguda ja jätkas õpinguid, et lõpetada põhikool tavakooli nõuetele vastavalt.

3.2 Noormeeste hinnangud põhikooli lõpetamist toetavatele asjaoludele

Noormeeste hinnangud põhikooli lõpetamist toetavatele asjaoludele jagunesid intervjuude põhjal nelja alakategooriasse: (1) endast sõltuvad lõpetamist soodustavad asjaolud, (2) perekonna toetus, (3) kooli toetus ja (4) tööandja toetus. Järgnevalt esitan tulemused alakategooriate kaupa koos alakategooriate sisu ning tekstinäidetega transkriptsioonidest, mis on toodud kaldkirjas.

3.2.1. Endast sõltuvad lõpetamist soodustavad asjaolud

Kirjeldades põhjuseid, mille pärast uurimuses osalejad otsustasid uuesti õppima minna, toodi välja omaenda soovi ning võimaluste parandamist, näiteks tundus sobiv aeg kooli minna, noormees ise teadis, et tahab edasi õppida, läksid koos sõbraga, polnud muid kohustusi, tahtis ise paremaid võimalusi tööturul, selged tulevikuplaanid ning ise vanem ja targem olemine.

Sest ühtegi normaalset töökohta, kus oleks ka karjäärivõimalus isegi ei pakuta, kellel pole põhiharidustki mitte. Ja ma olin näinud vanu klassi- ja koolikaaslaseid, kes olid enda eluga juba kusagile edasi jõudnud. (Peep)

Intervjueeritavad seletasid, et kõige olulisem on ise mõista, millistel põhjustel kooli tagasi minna ja mida kooli lõpetamine talle endale juurde annab. Põhjused võivad olla erinevad, kuid oma soov on see, mis peab olemas olema. Seejärel saavad teised toetada ja abistada, et eesmärk püsiks ning saaks ka täidetud.

3.2.2. Perekonna poolt toetavad asjaolud

Olulisel kohal uurimuses osalejate jaoks oli perekonna toetus ning sarnased eesmärgid lähedastega. Kuigi algselt toodi kooli mineku põhjusena välja omaenda soovi, siis koolis püsimiseks oli väga oluline lähedaste olemasolu ja toetus. Toetavate asjaoludena nimetati ümbritsevaid toetavaid inimesi, motiveerivat elukaaslast, perekonna toetust, sarnaseid eesmärke oma ellu kuuluvate inimestega ning rahalist tuge pakkuva võrgustiku olemasolu.

Elukaaslane aitas otsustada, et ma võiksin uuesti kooli minna. Tema käis sellel ajal kutsekoolis ja õppis ka. Siis oli koos hea kooli minna ja vahepeal oli mõlemal vaja õppida või midagi seoses kooliasjadega teha. (Ants)

Selgus, et mitmel juhul pakkusid ka vanemad oma tuge, võimaldades lühiajaliselt kodus elamist või rahalist toetust, kuna koolis käimine vähendas sissetulekut. Koolis oli tihti raske, õppida tuli hilistel tundidel ja materiaalne olukord oli keerulisem. Lähedaste abi ja tugi aitasid keskenduda eesmärgile ning jõuda kooli lõpetamiseni.

3.2.3. Kooli poolt toetavad asjaolud

Meenutades kooli, kus põhikool sai ära lõpetatud, toodi uurimuses osalejate poolt siinkohal kõige rohkem välja positiivseid ja motiveerivaid põhjuseid kooli õhkkonna ja koolikollektiivi kohta. Väga oluliseks peeti kooli õpetajaid, nende motivatsiooni ja panust. Rõhutati positiivset ja toetavat koolikeskkonda.

Sotsiaalpedagoog on ja, selles mõttes, et kohe hästi tore inimene. Tema ja minu tolleaegne klassijuhataja, nad mõlemad olid sellised, et surusid ja aitasid. (Ants)

Ühel korral toodi lausa välja, et õpetaja koos sotsiaalpedagoogiga läks õpilastele kesklinna parki järgi, kuna nad tunnist puudusid. Samuti rõhutati, kuidas koolis õpetajad nõudsid lõpetamist ning istusid mitmetel kordadel õpilasega koos mitmeid ja mitmeid tunde koolimajas, kuni õpilane sai õpitud ja kontrolltööd ette valmistatud. Õpilastele tundus, et nende lõpetamine oli oluline ka õpetajatele ning seetõttu nad pingutasid rohkem.

Et ma vahepeal olingi nii, et ma mingi hommikul 9st kuni õhtul 8ni olin koolis ja täiesti meeletu nagu. Klassijuhataja istus kõrval aga tänu sellele sain tehtud kõik. (Ants)

Selgus, et oluline oli õpetajate individuaalne panus ja valmidus näha vaeva nende õpilastega, kellel oli teadmised nigelamad ja kes vajasisid personaalset lähenemist ning järeleaitamist.

Pole rasket seal koolis midagi, kui vaja, siis räägid õpetajatega läbi. Näiteks vene keele puhul on mul niimoodi, et vene keelt ma ei oska ja siis on ka, et ta annab mulle ette mingid lihtsamad asjad seal teha, õpin mingeid sõnu ja siis õpetaja ütleb, et tule vasta siis kui saad aega. Ja siis käin ma vastamas, kasvõi mingites võõraste klasside tundides. (Mart)

Kõik uurimuses osalejad tõid välja, et lisaks meeldivale õhkkonnale, toredale kollektiivile ning vastutulelikele õpetajatele oli nende jaoks väga oluline, et kool pakub valikuvõimalust ka õppimise kellaaegade osas.

Me saime ise vaadata, millal koolis käia. Ma käisin alguses hommikus vahetuses, kuid nüüd õhtuti. Mina pooldan alati õhtust vahetust, sest ma ei ole hommikune ärkaja. (Mart)

Selgus, et õhtune vahetus sobis ka sellele uurimuses osalejale, kellel muidu tihti oli puudumisi, kuna tal oli raskusi hommikuti ärkamisega. Kooli poolt pakutud valikuvõimalus õppida õhtuses vahetuses tagab aga selle, et hiline ärkaja jõuaks igal juhul tundi õigeaegselt.

3.2.4. Tööandja poolt toetavad tegevused

Kuigi uurimuses osalejatele kooli õhkkond meeldis ja nad olid valmis lõpetama, toodi mitmel korral välja, et raskusi võib tekitada majanduslik olukord. Intervjueeritavatest vaid üks ütles, et rahaline olukord pole mure ja ta sai põhikooli lõpetada ilma rahaliste probleemideta tänu talle määratud igakuisele pensionile.

Teised uurimuses osalejad tõid välja, et raske on saada kooli- ja töökohustusi omavahel klappima ning pidevalt kippus jääma väheseks õppimise aega ja perega koos veedetavat aega. Väga oluliseks teguriks kooli lõpetamisel peeti koostöövalmis tööandjat.

Tööandja lasi kooli. Vingumise ja huumori saatel, kuid siiski lasi. Põhimõtteliselt tegi tööandja koostööd ja takistusi ei seadnud. Töö oli mul ka alati siinsamas linnas. (Kert)

Kirjeldades erinevaid võimalusi ning kooli minemist toetavaid asjaolusid, tõid intervjueeritavad välja, et palju aitaksid riigi poolt määratud toetused või kindlad programmid. Kuigi seadusest tulenevalt on tööandjal kohustus anda õppepuhkust, siis reaalses maailmas pole tööandjad väga valmis seda tegema ning noormehed ütlesid, et nemad õpingute ajal õppepuhkust ei võtnud, kuna kartsid seetõttu hoopiski tööst päris ilma jääda.

4. Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas noormehed põhjendavad põhikooli katkestamist ning millised asjaolud nende hinnangul soodustavad ja toetavad põhikooli lõpetamist hilisemas eas.

Mitmed autorid (Baumeister & Leary, 1995; Gurian & Ballew, 2003; Leino, 2005) on rõhutanud lähisuhete olemasolu: kõigil peaks olema vähemalt keegi, keda usaldada. Selles uurimuses osalejatest lähtuvalt peab see paika. Uurimuses osalejad tundsid, et neil ei olnud kindlat tugiisikut, perekonnas olid probleemid ja neil ei olnud oma muredest kellelegi rääkida. Tulemused näitavad, et pereprobleemid suurendasid oluliselt ka noormeeste ükskõikset suhtumist kooli ning sellega kaasnevasse kohustustesse.

Gurian ja Ballew (2003) seletavad, et õpetajad saavad abistada poisse koolis, kui nad on teadlikud nende normaalsest energiast ning liikumisvajadusest ja oskavad suunata poiste energiat õppetööle. Käesolevas uurimuses osalevatel noormeestel olid probleemid koolis käitumisega ning neil puudus ka kodus turvaline ning usalduslik suhe.

Noormeeste hinnangud oma õpingute katkestamise põhjustele ühtivad varasemate uurimuste (Hammond et al. 2007; Nassar, 2002; Räis, 2014) ning teooriatega (Baumeister, 1995; Gurian & Ballew, 2003; Margus, 2007; Leino, 2005). Ühte ühist ja konkreetset põhjust, mis viib koolist väljalangemiseni, on raske välja tuua - tavaliselt viib selleni mitme asjaolu koosesinemine. Üks oluline tegur, mis viib koolist väljalangemiseni, on sage puudumine. Puudumised tekitavad õppimises igapäev lünki, mida on üha raskem ületada. Lõpuks viivad need käegalöömise ja koolist võõrandumiseni (Margus, 2007). Käesolevas

uurimuses osalejad tõid samuti välja mitmeid koolitööst võõrandumise põhjuseid, mis viisid kehva õppeedukuseni ja lõpuks koolist väljalangemiseni.

Leino (2009) on toonud välja, et noorukitele on oluline oma positsioon eakaaslaste seas. Käesolevas uurimuses osalejad tõid välja, et sõpradel oli samuti olukord koolis keeruline. Selgus, et isegi kui nad mõnikord ise oleksid tahtnud koolitundides kohal olla, siis sõprade veenmine toimis ja nad läksid siiski koolitundidest minema.

Puudumised ning sellega kaasnev õppeedukuse langus mõjutavad suhteid õpetajatega. Õpilane omakorda tunneb end koolitunnis halvasti ja talle tundub, et õpetaja ei taha teda tundi. Gurian & Ballew (2003) selgitavad, et probleemse käitumisega laps vajab palju toetust, et ennast parandada. Selles uurimuses osalejad tundsid, et neil puudub koolipoolne toetus. See omakorda vähendas soovi tundidesse minna ja pingutada.

Kõikidele uurimuses osalejatele avaldasid mõju mitmed tegurid, mis omakorda põhjustasid puudumist ja/või õppeedukuse langemist ning seejärel kooli katkestamise. Kool katkestati omal soovil või õppenõukogu otsusega.

Õpingute vahepealset aega kirjeldades märkisid uurimuses osalejad, et nad käisid tööl, kuid nad tundsid, et neil puudub võimalus edasi areneda. Nähes kõrvalt endiseid klassikaaslaseid, tekkis ka neil endal soov pingutada ning karjääriredelil tõusta.

Varasemad uuringud (Hammond *et al.*, 2008; Räis, 2014) näitavad, et suurem osa tasemeõppesse uuesti naasnud õpilastest läheb sinna väliste mõjutuste tõttu, näiteks soovivad nad uut töökohta, paremini sotsialiseeruda või anda oma panus ühiskonda. Uurimuses osalejad rõhutasid, et kõige olulisem on enda jaoks välja mõelda, mille jaoks on oluline kooli tagasi minna. Põhjused võivad olla erinevad, kuid iseenda siht peab olema selge.

Kui uurimuses osalejad tõid tähtsana välja isikliku soovi ja huvi tasemehariduses uuesti õppida, siis olulise toetava mõjuna rõhutasid nad, et koolis püsimiseks oli nende jaoks oluline lähedaste ning perekonna toetus. Illeris (2006) rõhutas oma uurimuses, et õpingutes püsimiseks on oluline sotsiaalne tugi, et hoida eesmärk silme ees ja mitte anda alla esimeste raskuste tekkides.

Seadusest (Täiskasvanute koolituse seadus, 2013) tulenevalt on õppijal õigus saada 30 päeva õppepuhkust, lisaks täiendavalt 15 päeva, kui õppija lõpetab tasemeõppe õpinguid. Selles uurimuses osalejad tõid välja, et kuigi see on väga oluline punkt, siis tegelikkuses neil oma kogemusele tuginedes ei olnud võimalik õppepuhkust rakendada. Tööandjate reageering oli

pigem negatiivne, kuna neil tuleb seetõttu leida ka töötajale asendaja ja maksta talle töötasu. Selgus, et tööandjad olid pigem nõus laskma töötajat kokkulepitud aegadel varem ära, et töötaja saaks koolis käia. Seega võib öelda, et intervjueeritavate arvates tööandjad olid pigem nõus võimaldama oma alluvuses töötavatele inimestele hariduse omandamist.

4.1 Töö kitsaskohad ja praktiline väärtus

Bakalaureusetööd koostades mõistsin, et kvalitatiivse uurimuse tegemine on palju keerulisem ja ajamahukam kui esialgselt arvasin ja lähtuvalt sellest, saan välja tuua mõned töö käigus selgunud kitsaskohad.

Intervjuusid tehes tundsin end esialgu kartlikuna. Usun, et ekspert oleks osanud intervjuerimise tehnikaid paremini kasutada ja seeläbi oleks saanud uurimiseks rohkem sisukamaid andmeid. Andmete analüüsimine võttis arvatust rohkem aega ning seda muutsid keerulisemaks napid teadmised erialase kirjanduse terminoloogiast. Siiski oli saadud kogemus minu jaoks väga olulise tähtsusega ja oskan tulevikus tehtud vigu paremini vältida.

Uurimusel on praktiline väärtus õpetajatele ja teistele spetsialistidele, kellel on probleeme noormeestega, keda ähvardab koolist väljalangemine ning kes soovivad neid põhjuseid paremini mõista. Samuti on siin uurimuses välja toodud erinevaid võimalusi, kuidas soodustada noormeeste haridustee jätkamist ning toetada neid, kui nad on tagasi õppima asunud. Lisaks saavad ka haridustee poolelijätanud täiskasvanud ise uurimustööst lugeda nende noormeeste kogemusi, kes juba on põhikooli tagasi läinud ja selle edukalt ära lõpetanud.

Käesolev uurimus võiks olla aluseks edaspidistele uurimustele, mis keskenduvad täiskasvanute tasemeharidusse tagasitoomisele ja nende õppimise toetamisele.

Kokkuvõte

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas noormehed põhjendavad põhikooli katkestamist ning millised asjaolud nende hinnangul soodustavad ja toetavad põhikooli lõpetamist hilisemas eas. Antud uurimustöö põhineb Tartu linnas ja maakonnas läbiviitud intervjuudel, milles osales viis noormeest, kes olid põhikooli algselt katkestanud ning hiljem naasnud tasemeõppesse ning lõpetanud õpingud põhikoolis.

Töö teoreetilises osas selgitatakse senist teooriat ning tehtud uurimusi Eestis ja mujal maailmas. Lisaks tehakse lühike ülevaade ka madalama haridusega noorte võimalustest Eestis ning täiskasvanute elukestvas õppes osalemist soodustavatest asjaoludest.

Uurimustöö andmed koguti poolstruktureeritud intervjuude kaudu, mis toimusid uurimuses osalejatega Tartu linnas, perioodil märts 2015-aprill 2015. Valimisse kuulus viis noormeest, kes olid esialgu põhikooli pooleli jättnud ning hiljem otsustanud põhikooli lõpetada. Intervjuude ajal oli kõikidel uurimuses osalejatel omandatud vähemalt põhiharidus. Andmeanalüüsi meetodina kasutati kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi.

Noormeeste hulgas on väljalangevus põhikoolist ja alaharitus statistiliselt suurem ning see omakorda tingib tööturul nõrgema positsiooni ning madalama palga. Oluline oli uurimustöö kaudu välja selgitada põhjused, mis tingivad haridustee katkestamise põhikooli ajal ja seeläbi mõista, kuidas paremini soodustada katkestajaid põhikooli hiljem lõpetama.

Uurimuse tulemusena tõid osalejad põhikooli katkestamise põhjustena välja sagedase puudumise ning kehva õppe edukuse, mille tõttu vähenes soov kooli õppetöös osaleda. Kõikidel uurimuses osalejatel oli lisaks sellele pingeid kodus. Märkiti, et esimese korraga oleks kooli lõpetamine õnnestunud, kui oleks olnud, kellegi poole pöörduda ja kedagi usaldada. Koolis ning õpetajatega olid suhted kehvad, mis viis õpingute katkestamiseni.

Selgus, et hilisemas eas edukat põhikooli lõpetamist ennustab jällegi mitmete asjaolude koosmõjus toimimine. Kõige olulisemaks pidasid noormehed enda soovi kooli minna ja seal pingutada. Põhjusteks võis olla nii tunnistuse saamine, enda heaolu kui ka parema positsiooni saavutamine karjääriredelil. Kooli edukat lõpetamist ennustas aga toetava lähedase olemasolu ning positiivselt meeletatud kooli töötajad.

Summary

Young men's assessments on their possibilities of further studies after dropping out from basic school

The aim of the present Bachelor's Thesis was to find out how young men explain the reasons behind dropping out of basic school and which factors facilitate and support finishing basic school as an adult. The present thesis is based on interviews conducted with five young men in Tartu city and country, who had first dropped out of basic school, but later returned and finished basic school.

The theoretical section of this thesis elaborates on the theories and studies conducted in Estonia as well as other countries so far. In addition to that, a short overview is given of the opportunities of young people with a lower educational level in Estonia and the contributing factors to participating in life-long learning.

The data for this research paper was gathered using half-structured interviews which were conducted with the participants of the survey in Tartu, during the period of March 2015-April 2015. The sampling consisted of five young men who had decided to drop out of basic school at first and later returned to finish basic school. During the period the interviews were conducted all of the participants had acquired at least basic education. The data analysis method employed was qualitative inductive content analysis.

The dropout rate of basic school and a low level of education is statistically higher among young men, which in turn is accompanied by a weaker position on the labour market and lower remuneration. One of the important aspects of this research was to determine the reasons which cause dropping out in basic school and therefore understand how to support the dropouts in finishing basic school later in life.

As a result of the study, the participants brought out missing classes often and poor academic success, both decreasing the desire to learn, as reasons for dropping out of basic school. Additionally, all of the participants had experienced tensions at home. It was noted that it would have been possible to finish basic school on the first time if they had had someone to turn to and someone to trust. The relations at school and with teachers were bad which led to dropping out of school.

It was revealed that the successful finishing of basic school later in life is forecasted by a combination of different circumstances. The young men considered their own wish to go to

school and work hard there most important. The reasons included receiving a leaving certificate, one's own well-being and advancing one's career. Successful finishing of school, however, was predicted by the existence of a supporting close one and school employees' positive attitudes.

Tänuõnad

Tänan uurimuses osalenud noormehi oma aja panustamise ja mõtete jagamise eest. Tänan Tähe noorteklubi igakülgse koostöö eest. Tänan Maimut töö keeleteoimetuse eest ning tänan Margust töö korduva lugemise, sisukate arutelude ja igakülgse toetuse eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Allkiri:

Kuupäev:

Kasutatud kirjandus

Babbie, E. (2006). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing.

Baumeister, R & Leary, M. (1995). *The need to belong: Desire for Interpersonal Attachments as a fundamental human motivation*. Külastatud aadressil:

http://blog.lib.umn.edu/stei0301/sp_bbk/BandM%20Need%20to%20Belong.pdf

Daehlen, M. & Ure, O-B. (2009). Low-skilled adults in formal continuing education: does their motivation differ from other learners?. *International Journal of Lifelong Education*, 28:5, 661-674.

Õpingute katkestajad üldhariduses soo, õppekeele ja õppevormi järgi. (2013-2014) Eesti Statistikaamet (s.a). Külastatud aadressil: pub.stat.ee

Õpingute katkestajad üldhariduses õppevormi ja klassi järgi. (2013-2014). Eesti Statistikaamet (s.a). Külastatud aadressil: pub.stat.ee

Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107–115.

Furman, B. (2010). *Minu armas marakratt*. Tallinn: Eesti Ajalehed AS.

Gardner, W-L & Gabriel, S. (2008). Soolised erinevused relatsioonilistes ja kollektiivsetes suhtlussidemetes. A. Eagly, A. Beall, R. Sternberg (Toim), *Soopsühholoogia* (lk 169-191). Tallinn: Külüm.

Gower, D. (1997). Facing the future: Adults who go back to school. *Statistics Canada – Catalogue no. 75-001-XPE*, 32-39.

Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to archive trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24, 105-112.

Gurian, M & Ballew, A. (2003). *Poisid ja tüdrukud õpivad erinevalt*. Tallinn: El Paradiso.

Haaristo, H-S. (2015) *Praxise teemapaber töökäte puudusest. Valimised 2015*. Külastatud aadressil: <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2015/02/Teemapaber-tookate-puudusest.pdf>

Hammond, C. & Linton, D. (2007). *Dropout Risk Factors and Exemplary Programs. A Technical report*. Külastatud aadressil: <http://www.dropoutprevention.org/major-research-reports/dropout-risk-factors-exemplaryprograms-technical-report>

Illeris, K. (2006). Lifelong learning and the low-skilled. *International Journal of Lifelong Education*, 25:1, 15-28.

Järve, J; Räis, M-L; Seppo, I. (2012). *Erialase tasemehariduse ta isikute osalemine elukestvas õppes. Eesti Rakendusüuringute Keskus Centar*. Külastatud aadressil: http://www.centar.ee/uus/wp-content/uploads/2012/12/2012.12.12-Erialase-hariduse-ta-inimeste-osalemine-elukestvas-%C3%B5ppes-1-%C3%B5ppraport_ver-1.3.pdf

Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk.

Leino, M. (2005). Sooline aspekt hariduses. *Haridus*, 11, 9-11.

Leino, M. (2009). Probleemne laps või probleemne sugu? *Haridus*, 1-2, 27-31.

Madiste, E. (2015). *Eesti madalama haridusega noored tööturul*. Statistikaameti blogi. Külastatud aadressil: <https://statistikaamet.wordpress.com/2015/04/29/eesti-madalama-haridusega-noored-tooturul/>

Margus, H. (2007). Koolist väljalangemine. *Haridus*, 1-2, 5-7.

Mayring, P. (2014). *Qualitative Content Analysis. Theoretical Background, recent developments and software solutions*. Külastatud aadressil: http://www.psychopen.eu/fileadmin/user_upload/books/mayring/ssoar-2014-mayring-Qualitative_content_analysis_theoretical_foundation.pdf

Meyenn, B. ja Parker, J. (2001). Naughty boys at school. What about the boys?. Martino, W. ja Meyenn, B (Toim), *Buckingham: Open University Press*, 169–185.

Naarits, T. (2011). *Põhikoolist väljalangevus on sotsiaalne probleem*. Külastatud aadressil: http://www.mahena.org/files/documents/Huvitav%20lugemine/ARTIKKEL_Sotsiaaltoe_2011_Naarits.pdf

Nassar, K; Rebane, E; Küttis, K; Kitsing, M. (2002). *Põhikoolist väljalangevus – kus me oleme täna ja mis saab homme?* Külastatud aadressil www.hm.ee/index.php?popup=download&id=5161.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. (2011). Külastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072012020>

Põhikooli riiklik õppekava. (2014). Külastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020>

Reinhold, M. (2014). *Täiskasvanuhariduse valdkonna statistika põhinäitajad*. Külastatud aadressil:

http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/45053/Taiskasvanuhariduse_valdkonna_phinaitajad_2014.pdf

Räis, M-L; Kallaste, E; Kaska, M; Järve, J; Anspal, S. (2014). *Põhi- ja keskhariduseta täiskasvanute tasemeharidusse tagasitoomise toetamine*. Külastatud aadressil:

http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/44227/Pohi_ja_keskhariduseta_taiskasvate_tasemeharidusse_tagasitoomine.pdf

Sax, L. (2006). Six degrees of separation: what teachers need to know about the emerging science of sex differences. *Educational Horizon*, 190-200.

Täiskasvanute koolituse seadus. (2013). Külastatud aadressil:

<https://www.riigiteataja.ee/akt/111072013019>

Lisa 1. Intervjuu küsimustik

Intervjuu küsimustik on koostatud, et analüüsida poiste põhikoolist väljalangemise põhjusi ning selgitada välja, kuidas paremini motiveerida põhikooli katkestanud poisse täiskasvanueas tagasi õppima minema. Uuritavate anonüümsus tagatakse ning nimed asendatakse pseudonüümidega. Saadud andmeid kasutatakse bakalaureusetöö kirjutamiseks.

0 küsimuste grupp

Sissejuhatus ja taustinfo

1. Millega praegu tegelete? Töö, hobid.

I küsimuste grupp

Põhikoolis õppimise ja õpingute katkestamise olukorra kirjeldus

2. Milline oli kool, kus katkestatid põhikooli (linn, maa)?
 - Kirjelda kooli suurust, kooli kollektiivi, kaasõpilasi?
3. Kirjelda aega, mil õppisid veel põhikoolis.
 - Millised olid Sinu suhted eakaaslastega?
 - Millised olid Sinu kooliskäimise- ja õppimisharjumused?
 - Missugused olid Sinu suhted vanemate/perega?
4. Kui palju mõtlesid põhikooli ajal tulevikuplaanidele?
5. Kuidas kool aitas kaasa, et lõpetaksid põhikooli õigel ajal?
 - Meenuta, missugustest karjäärivalikut toetavatest tegevustest said osa põhikoolis? Järelaitamised? Sotsiaalpedagoog? Psühholoog? Klassijuhataja?
 - Kirjelda, kes olid need inimesed põhikooli ajal, kes aitasid Sul valida, millega pärast põhikooli tegeleda?
6. Kuidas põhikooli siis pooleli jäi?
7. Mis sulle meenub õppimise katkestamise asjaoludest?
8. Mõttele, millised asjaolud oleksid pidanud olema teistmoodi, et oleksid kooli lõpetanud esimesel korral?

II küsimuste grupp

Põhikooli katkestamise ja tagasiminemise vahepealne aeg

9. Mida hakkasid tegema pärast põhikooli katkestamist?

- Milliseid erinevaid töökogemusi Sul oli?

Kirjelda töökohti, kus töötasid pärast õpingute katkestamist?

- Kuidas olid rahul palgaga?
- Kui palju aega hiljem pärast põhikooli katkestamist läksid uuesti kooli?

III küsimuste grupp

Kooli tagasi minemise toetamine

10. Kirjelda kooli, kus lõpetasid põhikooli?

- Milliseid kohustusi oli Sul lisaks koolis käimisele?
- Kirjelda, kuidas kool arvestas nende kohtustusega?

11. Millistel põhjustel otsustasid põhikooli lõpetama minna?

- Kes sind selle otsuse vastu võtmisel aitas?
- Milliseid kahtlusi oli sul seoses kooli tagasiminemisega?

12. Kuidas sul hakkas koolis minema kui olid tagasi õppima asunud?

13. Milline oli sinu klass ning klassikaaslased?

- Poisid/tüdrukud?
- Vanus?
- Kui paljud alustasid ning kui paljud koos sinuga lõpetasid?

14. Millised eksamid tegid põhikooli lõpus?

- Mille põhjal otsustasid ja kuidas sul nendega läks?

IV küsimuste grupp

Tulevik ja täiskasvanute õppima motiveerimine

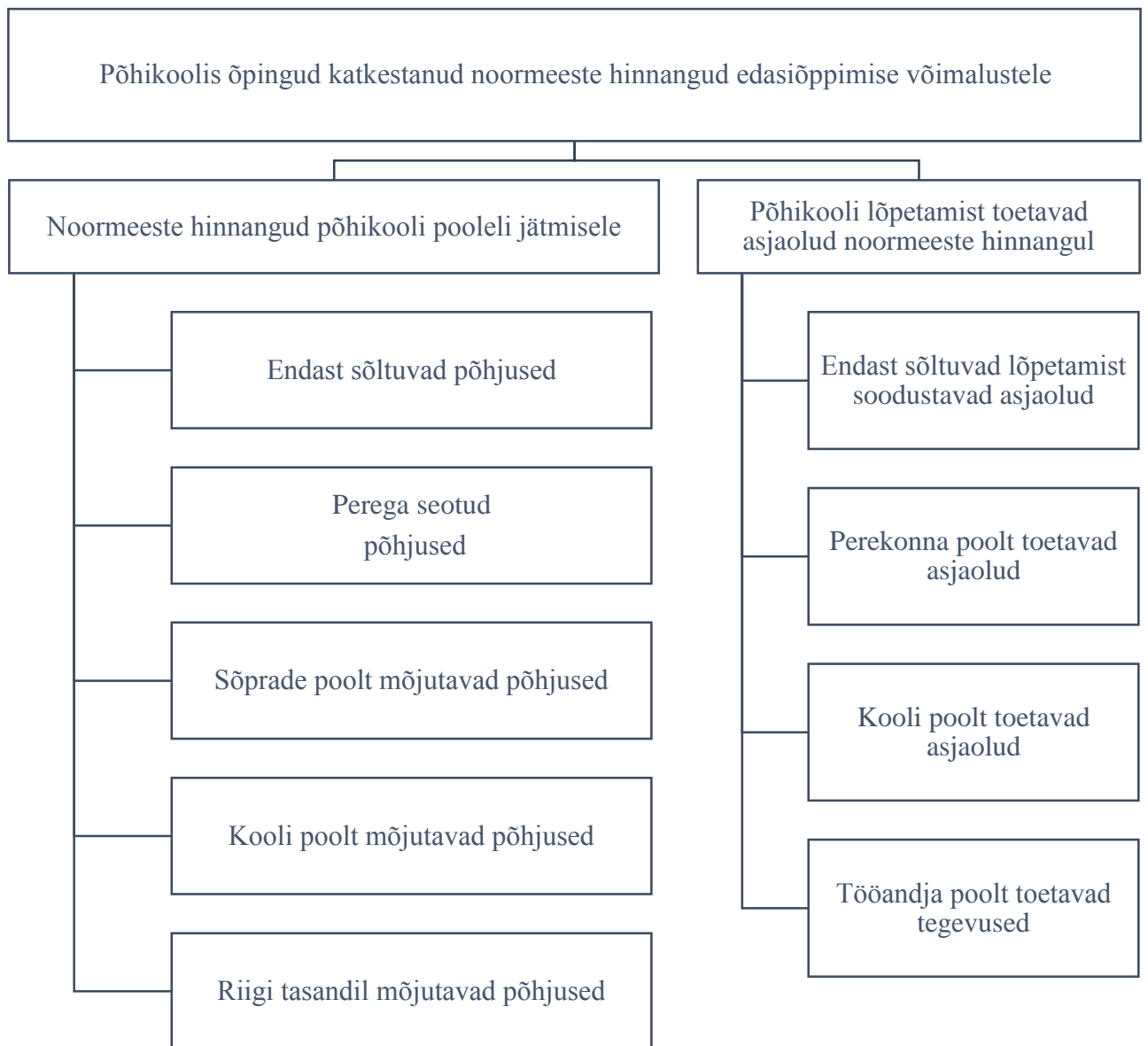
15. Millised on Sinu tulevikuplaanid? Edasiõppimise plaanid?

16. Mida saab kool teha, et muuta haridustee jätkamist lihtsamaks?

17. Mida saab riik teha, et muuta haridustee jätkamist lihtsamaks?

18. Kuidas Sinu arvates paremini julgustada ja toetada täiskasvanuid edasi õppima?

Lisa 2. Pea- ja alakategooriate moodustumine

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Virge Vadi,

(sünnikuupäev: 06.09.1988)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
Põhikoolis õpingud katkestanud noormeeste hinnangud edasiõppimiste võimalustele,

mille juhendaja on Mari Karm,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 20.05.2015.